

PERIFERNI KANON

(Sabrana djela Ivane Brlić-Mažuranić, kritičko izdanje,
ur. V. Brešić, sv. 4: *Članci 1903. – 1938.*,
priredila Marina Protrka Štimatec, izdavač Ogranak MH
Slavonski Brod, Slavonski Brod, 2013. Str. 292)

Domagoj Brozović

(Odsjek za kroatistiku, Filozofski fakultet – Zagreb)

Domaća suvremena znanost o književnosti još uvijek u različitim aspektima redovito poseže za problematikom odnosa centra i periferije. Ako centar u jednoj mogućoj interpretaciji tog aktualnog teorijskog mita uvjetno shvatimo kao “kanonske književne tekstove” nekog autora, a periferiju kao “ostale tekstove” tog istog autora, tipičan zaključak u maniri različitih poststrukturalističkih pristupa bila bi da pojedini autorski opusi ovisе upravo o tim “ostalim tekstovima”.

Opće raširena asocijacija na ime Ivane Brlić-Mažuranić među filološki neškolovanima recipijentima jesu *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* ili *Priče iz davnine*, tj. ona djela kojima je autorica sebi priskrbila i osigurala mjesto u plejadi najpoznatijih hrvatskih književnika, ne samo u kontekstu dječje književnosti, nego i općenito. Prva tri sveska Brlićkinih kritičkih izdanja upotpunjuju njezin korpus i javnosti manje poznatim tekstovima, no koji autoricu također po svojim tekstualnim karakteristikama čvrsto pozicioniraju u žanrovski i književnopoljесni kontekst domaće dječje ili fantastične književnosti (ili najčešće obje). Nakon pažljive tekstološke obrade kanonskog ili “glavnog” dijela književnog korpusa Ivane Brlić-Mažuranić (koja je od god.

2010. do sada rezultirala trima svescima kritičkih izdanja: *Romani* koje je priredio Berislav Majhut uz suradnicu Sanju Lovrić, *Bajke i basne* čiji su priređivači bili Tvrtko Vuković i Ivana Žužul te *Pjesme i priče* priređivača Cvjetka Milanje i Kristine Grabar), projekt kritičkih izdanja “hrvatskog Andersena” pod uredništvom Vinka Brešića nastavlja se četvrtom knjigom uopćena naslova *Članci*.

U četvrtom svesku riječ je upravo o zbirci autoričinih “ostalih” tekstova, tj. žanrovski i tipološki raznorodnih, uglavnom kraćih zapisa koji su objavlјivani u različitim povodima po raznim novinama, časopisima i zbornicima. *Člancima* je u tom smislu zajednička heterogenost ne samo što se tiče aspekta autorske namjene, već i u pogledu pitanja njihove žanrovske pripadnosti. Urednik kritičkog izdanja napominje kako je naslov ovoga sveska arbitrarан. Objednjavajući kriterij “ostalih”, nekanonskih, pa uvjetno rečeno i perifernih tekstova otklanja nedoumicu kada se pri prvom listanju *Člancina* očekivano nailazi na eseje, kraće studije i predavanja o različitim povijесnim, političkim, religijskim i etnološkim problemima, ali isto tako i na pjesme, crtice i kraće novele. Vrijednost ovoga sveska tim je veća što su njegovi prilozi vrlo rijetko reпрizirani,

tj. prvo objavljivanje većine ovdje objelodanjenih priloga sve do kritičkog izdanja koje držimo u rukama bilo je i jedino, a tek ih je nekoliko nadživjelo autoricu (kao npr. njezina *Autobiografija* ili izjave kojima pojašnjava okolnosti nastanka *Šegrta Hlapića* i *Priča iz davnina*). Po prvi puta su, dakle, ovi tekstovi objedinjeni u jedno ukoričeno izdanje, a ono je još k tome i kritičko.

Suvremeno teoretsko progovaranje o centriranosti periferije do izražaja dolazi kada se u kontekstu prirode projekta kritičkih izdanja Ivane Brlić-Mažuranić istakne činjenica da su s njegovim četvrtim sveskom kritički redigirani te akademskoj i široj javnosti dostupni svi njezini poznati i dosad objavljivani tekstovi. Drugim riječima, bez tih “perifernih” tekstova ne bi bilo moguće objediniti, kritički obraditi i javnosti predočiti cjelokupni opus jednog kanonskog autora. U knjigu je također i utkana svijest o izvornoj medijskoj pozicioniranosti tih tekstova, tj. o njihovom originalnom tipografskom položaju prilikom prve objave u periodici. Zbog toga je ovo kritičko izdanje opremljeno i svojevrsnim “slikovnim” priložima – skenovima pojedinih stranica svih tekstova, i to izvornih – bilo rukopisa i strojopisa, bilo prvotisaka uglavnom po periodici iz doba autoričina života – kako to nalažu pravila projekta.

Članke, tj. “ostale” autoričine tekstove kritički je obradila i pripadajućim teksto-loškim aparatom popratila Marina Protrka Štimec, i to po generalnom kriteriju cijelog projekta: zadnja napisana, odnosno za života objavljena verzija teksta interpretirana je kao konačna autorska volja, a kritički aparat prati jezične, stilske i ine razlike u usporedbi s ostalim sačuvanim strojopisnim i rukopisnim inačicama uz nužne priređivačke komentare. Napomene priređivačice navode na zaključak da je rad na ovome svesku bio osobito težak zbog nužnih kritičkih

predradnji. Brlička je, naime, u novinama neke članke potpisivala inicijalima ili šifrom, pa je prvo trebalo pronaći danas već posve rijetke i zaboravljene novine, a potom se latiti verifikacije autorstva. Koliko se može razabrati iz napomena, čini se da je to bio delikatan i kolektivan istraživački posao u kojemu su – osim urednika i priređivačice – svoje mjesto imali i recenzenti (Mato Artuković i Jasna Ažman) te prevoditelji i jezični savjetnici (Milka Car, Jadranka Brnčić, Dragutin Horvat i Ivan Kapec), a naročito lektorica i korektorica (Ana Batinić), koja je angažirana na svim dosadašnjim svescima – baš kao i Theodor de Canziani, riječki skrbitelj spomeničke knjižnice i zbirke Mažuranić-Brlić-Ružić.

Kritičko izdanje *Članaka* razriješilo je i jednu od većih zagonetki novije hrvatske književnosti. U pitanju je prijepor o tekstu *Posljednji časovi Ivana Mažuranića* čije je postojanje tek naznačeno u spisateljičinoj *Autobiografiji*, a prvi je put objavljen tek 1997. u ediciji *Stoljeća hrvatske književnosti*, i to bez podataka o izvoru, osim već poznate nepreciznosti da je tekst zapisan na koricama primjerka jedne astronomske knjige (u pitanju je naslov *Les terres du ciel* Camillea Flammariona). Pretragom Arhiva Brlić nađen je potpuniji autograf *Posljednjih časova* koji je nastao nakon SHK-ova predložka s korica Flammarionove knjige, a kolacioniranjem se pokazalo da je flammarionska inačica zapravo kmja. S ovim kritičkim izdanjem ta je pogreška ispravljena, a *Posljednji časovi Ivana Mažuranića* više nisu nepoznanica.

Kroz kriterij “ostalosti” iz kraćih članaka u ovom kritičkom izdanju iščitavamo i specifični politički, religijski i estetski svjetonazor Ivane Brlić-Mažuranić, evidentno konzervativan, ali i socijalno senzibilan. Također, pojedinim pjesničkim i pripovjednim priložima nadopunjava se i učvršću-

je njezina kanonska aura, a odgovornim tekstološkim pristupom razriješene su i neke nedoumice u njezinom književnom korpusu. Urednik izdanja V. Brešić ističe kako je u filološkom i književnopovijesnom smislu najvažniji dio posla, tj. kritičko usustavljanje svih njezinih objavljenih tekstova, obavljen, pa je već ovoga časa ova autorica jedna od rijetkih koja ima ovako uređen opus. Najavljeno je također da nakon petoga sveska s bibliografijom o autorici i njezi-

nome djelu na red dolazi i bogata Brličkina ostavština – od dnevnika i spomenara, preko dramatizacija i nedovršenih priča, do izvanredno bogate i vrijedne književne i druge korespondencije. Uvjereni smo da će i ti svesci, kao i sva četiri dosadašnja, svojim odgovornim pristupom unaprijediti saznanja o tekstovima Ivane Brlič-Mažuranić, ali isto tako razvijati svijest o nacionalnoj kulturi i književnosti kao o bitnim sastavnicama kolektivne memorije.

ZA NOVI STUDIJ LIRIKE

(Tvrtko Vuković: *Tko je u razredu ugasio svjetlo?*
MeandarMedia, Zagreb, 2012. Str. 167)

Igor Dvorščak

(Poslijediplomski doktorski studij kroatistike,
Filozofski fakultet – Zagreb)

Najnovija knjiga Tvrтка Vukovića predstavlja jedan od inovativnijih pristupa proučavanju lirike u našoj kroatistici. Teorijski vrlo potkovan, tekst se razvija na dvije fronte. S jedne strane Vuković kritizira uobičajenu razrednu situaciju obilježenu dominacijom, tj. obnavljanjem moći vladajućeg poretka podjarmljivanjem i pasiviziranjem budućih pripadnika društva pod maskom obrazovanja. S druge strane na tu se situaciju odgovara novom konceptualizacijom čitanja lirike izvedenom na zasadama post-strukturalističke misli Nancya, Dolara, Lacana, Derridaa, de Mana i dr. koja bi iz temelja mogla izmijeniti cjelokupnu nastavnu praksu. Mjesto povezivanja teorijske dje-

latnosti s aktualnom razrednom nastavom analiza je Cesarićeve lirike, i to dviju kanonskih pjesma – *Pjesme mrtvog pjesnika* i *Voćke poslije kiše*. Vuković tako svoj specifični pristup pjesništvu oplođuje kritikom ustaljenih (i ustajalih) načina čitanja i reproduciranja znanja u obrazovnom sustavu, a koji kulminira u nacrtu za mogući drugačiji način proučavanja i poučavanja pjesništva. Naglašeno prožimanje teorije i prakse na koncu knjizi priskrbljuje i funkciju udžbenika (pervertiranog, doduše) koji primjerom pokazuje kako bi taj novi studij lirike trebao izgledati. Da bi se do toga došlo, usput se trebalo obračunati s romantičarskim koncepcijama autorstva i umjet-